JAMIYAT ERKINLIGINI TA’MINLASHDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH VA KADRLAR SALOHIYATINI YUKSALTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY MASALALARI

Qo‘shiyev Mirjalol Saidvali o‘g‘li
Jizzax davlat pedagogika universiteti tyutori

Annotatsiya. Korrupsiya jamiyat erkinligini (iqtisodiy, huquqiy va fuqarolik erkinliklarini) zaiflashtiruvchi asosiy omil hisoblanadi. Ushbu maqola korrupsiyaga qarshi kurash va davlat xizmatchilarining professional-axloqiy salohiyatini oshirish orqali ochiq va adolatli jamiyat qurish yo‘llarini ko‘rib chiqadi.

Kalit so‘zlar: korrupsiya, jamiyat erkinligi, korrupsiyaga qarshi kurash, kadrlar salohiyati, raqamlashtirish, O‘zbekiston islohotlari, Singapur, Estoniya.

Bugungi globallashuv davrida jamiyat taraqqiyoti, davlat boshqaruvi samaradorligi hamda fuqarolarning erkin hayot kechirishini ta’minlash ko‘p jihatdan korrupsiyaga qarshi kurash darajasi va kadrlar salohiyatiga bog‘liqdir. Korrupsiya davlat boshqaruvi tizimiga, iqtisodiy rivojlanishga hamda jamiyatning ma’naviy muhitiga salbiy ta’sir ko‘rsatadigan eng jiddiy ijtimoiy muammolardan biridir. Shu sababli ko‘plab davlatlar korrupsiyani kamaytirish hamda davlat boshqaruvida halol va professional kadrlarni shakllantirish masalasiga alohida e’tibor qaratmoqda.

Korrupsiya – bu davlat mansabidan shaxsiy manfaatlar uchun foydalanishdir. Bu holat davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, fuqarolarning davlatga bo‘lgan ishonchini kamaytiradi hamda jamiyat barqarorligiga tahdid soladi. Shu sababli jamiyat erkinligini ta’minlashda korrupsiyaga qarshi kurashish, shaffof boshqaruv tizimini yaratish hamda professional kadrlar salohiyatini oshirish muhim ijtimoiy-falsafiy vazifa hisoblanadi.

Korrupsiya jamiyat rivojiga to‘sqinlik qiluvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. U davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini pasaytiradi, iqtisodiy resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishiga olib keladi hamda fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchini kamaytiradi. Ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan korrupsiya jamiyatda adolat tamoyilining buzilishiga olib keladi. Adolatning buzilishi esa jamiyatda norozilik kayfiyatining kuchayishiga, ijtimoiy tengsizlikning ortishiga sabab bo‘ladi. Natijada davlat va jamiyat o‘rtasidagi ijtimoiy hamkorlik zaiflashadi.

Tadqiqotlarga ko‘ra, korrupsiya darajasi yuqori bo‘lgan mamlakatlarda iqtisodiy o‘sish sur’atlari past bo‘ladi, investitsiya muhiti yomonlashadi hamda tadbirkorlik faoliyati rivojlanmaydi. Shu sababli korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat siyosiy yoki huquqiy masala, balki ijtimoiy-falsafiy muammo sifatida ham qaraladi.

Kadrlar salohiyatini yuksaltirish – korrupsiyani kamaytirish omili. Davlat boshqaruvida korrupsiyaning oldini olishda professional va halol kadrlarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Kadrlar salohiyati deganda davlat boshqaruvi tizimida faoliyat yuritayotgan xodimlarning bilim darajasi, kasbiy mahorati, ma’naviy qadriyatlari hamda mas’uliyati tushuniladi. Agar davlat boshqaruvida yuqori malakali va mas’uliyatli kadrlar faoliyat yuritsa, korrupsiya xavfi sezilarli darajada kamayadi. Shu sababli ko‘plab davlatlarda davlat xizmatchilarini tanlash, tayyorlash va malakasini oshirish jarayonlariga katta e’tibor qaratilmoqda.

Kadrlar siyosatini takomillashtirish quyidagi yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

-davlat xizmatiga ochiq va shaffof tanlov tizimini joriy etish;

-davlat xizmatchilarining kasbiy malakasini muntazam oshirish;

-davlat xizmatida axloqiy me’yorlar va halollik tamoyillarini mustahkamlash;

-davlat boshqaruvida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish.

Xorijiy davlatlar tajribasi: **Singapur**

Korrupsiyaga qarshi kurashishda muvaffaqiyatli tajribalardan biri Singapur davlatiga tegishlidir. Bu mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurashish uchun maxsus mustaqil organ – Corrupt Practices Investigation Bureau tashkil etilgan.

Singapur tajribasining asosiy jihatlari quyidagilardan iborat:

- qat’iy qonunchilik tizimi;
- mustaqil tergov organi;
- davlat xizmatchilariga yuqori maosh belgilash;
- davlat boshqaruvida shaffoflikni ta’minlash.

Natijada Singapur qisqa vaqt ichida korrupsiyasi yuqori bo‘lgan davlatdan dunyodagi eng shaffof boshqaruv tizimiga ega mamlakatlardan biriga aylandi.

Daniya. Daniya dunyoda korrupsiyasi eng past davlatlardan biri sifatida tanilgan. Ushbu mamlakatda davlat boshqaruvi tizimi yuqori darajadagi shaffoflik, qonun ustuvorligi hamda kuchli fuqarolik madaniyati bilan ajralib turadi. Daniya tajribasining asosiy xususiyatlaridan biri davlat xizmatida kadrlarni tanlashning shaffof tizimidir. Davlat xizmatchilari ochiq tanlov asosida ishga qabul qilinadi va ularning faoliyati qat’iy nazorat ostida bo‘ladi. Bundan tashqari, Daniyada ochiq ma’lumotlar siyosati keng joriy etilgan. Fuqarolar davlat organlari faoliyati va byudjet xarajatlari haqida ochiq ma’lumot olish imkoniyatiga ega. Bu esa davlat organlari ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi va korrupsiya xavfini kamaytiradi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish davlat siyosatining muhim yo‘nalishiga aylandi. Davlat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflikni ta’minlash, davlat xizmatlarini raqamlashtirish hamda kadrlar salohiyatini oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Raqamli texnologiyalarni joriy etish korrupsiya xavfini kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Chunki elektron davlat xizmatlari inson omilini kamaytiradi va jarayonlarni shaffof qiladi. Shuningdek, davlat xizmatida kadrlarni tanlash jarayonining ochiqligi ham muhim ahamiyatga ega. Meritokratiya tamoyiliga asoslangan kadrlar siyosati davlat boshqaruvi samaradorligini oshiradi va korrupsiya xavfini kamaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, jamiyat erkinligini ta’minlashda korrupsiyaga qarshi kurash va kadrlar salohiyatini yuksaltirish muhim ahamiyatga ega. Korrupsiya jamiyat taraqqiyotiga to‘sqinlik qiluvchi asosiy omillardan biri bo‘lib, davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini pasaytiradi.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashishda quyidagi omillar muhim hisoblanadi:

- shaffof davlat boshqaruvi;
- professional va halol kadrlar siyosati;
- mustaqil nazorat organlari;
- raqamli texnologiyalarni joriy etish;

- fuqarolik jamiyati ishtiroki.

Shu sababli korrupsiyaga qarshi kurashish hamda kadrlar salohiyatini yuksaltirish jamiyat erkinligi va barqaror rivojlanishining muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Transparency International – Corruption Perceptions Index hisobotlari.
2. OECD – Anti-Corruption Trends in Eastern Europe and Central Asia.
3. Singapur korrupsiyaga qarshi kurash tajribasi bo‘yicha ilmiy manbalar.
4. Daniya davlat boshqaruvi va ochiq ma’lumotlar siyosati bo‘yicha tadqiqotlar.
5. O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi siyosat bo‘yicha ilmiy maqolalar.